

Göz

1

Annemi ilk kez böyle gördün. Kır saçlı. Ellerinin üstünde kahve-rengi benekler oluşmuş. Artık iyice ağır işliyor. Çantayı bırakıp sarıldığında titredi. İçin burkuldu, keşke gelmeseydim, diye düşündün. Ama bu böyle. Bunu eninde sonunda yaşayacaksın. Nasıl yorulmuştun; bitkindin, ayakta duracak halin yoktu. Titreme, senindi belki. Böyle umut ettin. Gözlerin seğiriyordu. Kaç zaman oldu, bilmiyorsun. Doktora gitmekten korktun, sordun bir iki arkadaşına. Yorgunluktan, dediler, dinlenmelisin biraz. Dinlenmeliymişsin. Peki, yapacaksın bunu, burada. Kahvaltı etmek istemedin. Sana yatağını gösterdi annen, odanın kapısını açtı. İnanamadın; güneş, kristal bir bardağı doldurur gibi doldurmuş odayı. Uzandın pamuksu yatağa, uyumak istedin. Gözlerin can çekişiyordu. Gözkapaklarının altında sıkışıp kalmış bir güvercin vardı. İçeride de çıt yoktu, dışarıda da. Yatağın kokusunu içine çekerek uyudun.

2

Rüya gördün. Eski bir orman vardı rüyanda. Yusuf'un arabasındaydınız. Yusuf, yanında sen, arkada Haluk; bacaklarını açmış yine, dizlerini öndeki iki koltuğa yaslamış.

Böyleydi hep; ağzında bir sigara, görünen yüzü asık, görünmeyeni ise kıs kıs gülmekte: Dağ başına getirdin bizi, dedi. Kar yağınca ağaçlar kılık değiştirmiş. Orman bütünüyle donmuş sanki. Buz kesmiş geyikler. Hareketsiz ceylanlar. Kararmış hava; ışıldayan kar da olmasa... Ne bileyim, dedi Yusuf, her zamanki yol. Burada, dedin, böyle yakın bir orman olduğunu bilmiyordum. Sonra ayak sesleri işittin. Camlar buğulanmış, Yusuf uzanıp buğuyu sildi. Şuna bakın, dedi sonra. Bakınız. Yolda beyaz bir geyik vardı. Size bakıyordu geyik. Buhar püskürüyordu burnundan. Sigarasını yakarken,

bu da ne, dedi Haluk. Sesi titriyordu. Sonra geyik dönüp yürümeye başladı. Şunu izleyelim, dedin. Yusuf motoru çalıştırdı. Gerisini hatırlamıyorsun.

3

Akşamüzeriydi uyandığında. Gözlerini ovuşturdu, odanın içindeki ışık azalmıştı. Kaç saat uyumuş olabileceğini düşündün. Uykun bölünmüş müydü? Sessizdi ev. Doğrulup kapıya yöneldin. Taşların kokusunu aldın. Annen ikinci namazını kılıyordu. Çıkıp evin geniş balkonundaki sedire oturdun. Sigaranı yaktın. Balkon, evin arkasındaki bahçeye bakıyordu. Çardağı gördün, gülümsedin. Uzaktaki su kuyusuna baktın; bir çift ıslıl göz gördün orada. Merakla açılmış ipiri iki göz. Çocukluk günlerinin sesini duydun: *Suyun öbür ucu nerede?* Suyun ucu mu olur, dedin.

Yolunun üzerinde upuzun tarlalar vardı. Sorular sordun, insan niçin bir pencereden dışarıya bakar, dedin. Çünkü kendi ışıltısını görür orada. Yüzde boy atmış tarlaları. Otobüs, bozkırda yol alıyordu. Tarlaların içinde çocuklar vardı. Bisikletli çocuklar; başakların arasında ilerliyorlardı. Yüzünün üzerindeydiler. Geride kaldıkları zaman, yüzün çocuksuz kalmıştı.

Sonra kuyunun kurumuş olabileceğini düşündün. Çevresini otlar sarmıştı. Sigaranın dumanını bahçeye üfledin. Oluşan biçimleri izledin. Topuğa çarpan terliğin sesini duydun bir de.

“İyi uyudun mu?” diye sordu annen.

4

Geçmişin evine gitmek istedin hep. Bahçe küçük; gözlerinin önünde uzayıp giderdi oysa. Yalan söylememiştin ama oğluna anlattığın bahçe bu bahçe değil, görüyorsun. *Atların evi mi vardı?* Karını hatırladın, onun küçük, ıslak ağzını. Ayakta duruyordu, omzunu kapıya yaslamıştı. *Evet, sabahları dalgın olurlardı. Okşayarak uyandırır; sırtlarına eyerlerini vururdum.* Yanılmışsın. Çocuk ellerini çırpar,

babasını yağız atların sırtında hayal ederdi. Evinizin önünde geniş, meyve ağaçlarıyla bezeli bir bahçe açılırdı. Meyve kokuları gelirdi.

“Çok değişmiş buralar” dedin annene. “Bahçe küçülmüş biraz.”
Güldü annen.

“Yemek hazır” dedi sonra. “Bir ara Mehmet sordu seni, uyuyor, dedim. Geleceğini biliyordu. Yemekten önce yıkanmak ister misin?”

Mehmet’i düşündün. Nasıl da unutmuştun onu. Bu sana gerçekdışı geldi; unuttuğun şeylerin öldüğünü sanıyordun. Oysa insan uzun ömürlüdür. Sonra gözlerinin önünde canlandığını hissettin. Eski günleri hatırladın, ama olmadı. Bir an için.

“Zahmet ettin” dedin annene.

“Ne zahmeti” dedi annen.

Birlikte kalkıp salona geçtiniz, kokuyu aldın: zeytinyağlı pırasa. Unutmamış, diye geçirdin içinden. Bu olacak, bunu bekliyordun, konuşacaksınız. Biraz neşelenmeliydin.

“Mehmet,” diye sordun, “evlenmiştir herhalde?”

“Çoktan” dedi annen. “İki oğlu var.”

Buna engel olamıyorsun; gözlerinin önünde parlayıp sönen bir şeyler var. Bölük pörçük. Bu, başka birinin hayatından sanki, yoksa nasıl unutursun? Salatayı seviyorsun. Masada gözlerin parladı, güldü annen. Sonra bir olta belirdi: ırmağa uzanmış, bir ırmak süsü gibi, ışıltılar içinde. Geceyi hüznle, kaldırmı, içinde yunusların çıkarıp burunlarını geri çekişleri. Pirinç taneleri var içinde, öteden beri bunu pırasaya damlatılmış sayıyorsun. Kekremsi, katılaşmış damlalar. Hava güzel, sesler görüyorsun, iki ya da dört kişi olmalısınız. Irmak geniş ve kırmızı. Bir vakitler bu kırmızı suyun, eski kavimlerin kanını taşıdığını düşünmüştün. Bunu unutmadın; acı vermişti sana, rüyalarına girmişti.

Yola çıktığında yağmur yağıyordu, su iplikleri vardı pencerede. Epey bir zaman sürdü yağmur; evleri gördün, saçak altlarına sığınmışları. Ağaçların harekete geçişini. Sonra, obur otobüs, yiyip bitirdi yağmuru, bozkıra ulaştınız. Uçsuz bucaksız buğday tarlaları vardı, irili ufaklı tepeler. Camda damlacıklar kalmıştı. Savrulup gidiyor, diye düşünmüştün, kalmıyor hiç. Bir ara çocuklara ilişti gözün. Bisikletlerini yere usulca yatırıp sinerek ilerlemişlerdi. Derken ötede bir kuş sürüsü havalanmıştı. *Görülen* kanat sesleri. Çocukların öfkeyle doğruluğu.

5

Babanı hatırlayınca gözün seğirmeye başladı. Duvarda bir gençlik fotoğrafı var; yanında hissettin onu. Bunca zaman geçti, diye geçirdin içinden, hâlâ. Mezarlığa gidecektin, yapılacak ilk iş buydu. Yemekte, annenle konuşurken düşündün bunları. Kendini ele geçirilmiş hissettin. *Görüldüğünü* anladın. Senin için zordu böyle durumlarda konuşmak. Ama bunu bekliyordun, annene söyleyeceklerini hazırlamıştın: Aysun'dan memnun muydu, torunlarından, damadından. Bekliyorlar seni, demişti annen, istersen geçelim. Geçeriz, diyebilmiştin, ellerine sağlık. Fotoğrafa baktığını anlamasın istedin, üzülmesin. Oysa fotoğraf oradaydı. Göz önünde.

Ağaçları gördün, ağaçları hayranlıkla seyrettin hep. Toprağa uzandığını anladın, ışık sızıyordu yaprakların arasından. Tülsü ışık; yüzünde bir yer gösterici, bir kilime dönüştün: Işık çubukları kasvetli odalarda. Sonra bir genç kızın belirip yiten yüzü. Bunu, Arzu'nun varlığını biliyorsun. Beyaz yüz, kirpiklerin usulca inişi, dudakların aralanışı, pirinç dişler. Görmek istedin Arzu'yu, bunca yıl sonra. Seni tanıyıp tanıyamayacağını düşündün. Çocuklarını, kocasını, işini. Saçlarını getirdin gözlerinin önüne, ağaçların ışıltısını, saçlarının içinden süzülen ışık demetini.

Bir kış günüydü. Ellerini paltonun cebine sokmuş yürüyordun. Bir yere gidiyordun ama nereye gittiğini hatırlamıyorsun şimdi. Üşümüştün. Kar yağıyordu, omuzlarını yukarı kaldırmış, boynunu içeri çekmiştin. Kar bütün gece yağmıştı, buz yolları oluşmuştu. Birbirine tutunarak yürüyenler vardı. Bunu iyice hatırlıyorsun. Arzu o bembeyaz yüzüyle gülümseyerek eğilip seni yerden kaldırmış, sonra koluna girmişti. Böyle tanımıştın onu. Yaz günlerini, Mehmetlerle balığa çıkıp oltalar savurduğunuz ırmağı, ağaçlıkta uzanıp yaprakları izleyişinizi. Arzu uzanıp seni acemice öpmeye çalışır, saçlar yüzüne uzanır, ışıltı başlar. Şimdi bunları hayal ediyorsun elbette. Oysa bu olmadı hiç. Peki ne oldu? Bilmiyorsun bunu.

6

Sonra çıkıp Aysunlara indiniz. Aysun, kardeşin senin, uyanmanı bekledi bütün gün, çocukları dışarı çıkardı, gürültü yapsınlar

istememedi. Gerçi sen duvarın içinde sesler duydun, homurtular. Çocukların erken uyandıklarını düşündün. Zaman nasıl da akıp gidiyor. Bunu düşünmeyeli çok oldu; hiç değişmediğini zannediyorsun. Saçları ağarmış, ama bunu ona söylemeyeceksin elbette. Çocuğu kucağına aldın. Bir yaşını doldurmuş; yakıştığını söylediler. Yakıştığından değil, dedin. Konu bu. Bu biçimde konuşacaksın. On gün, hepsi hepsi. Çocuktan, yemeklerden.

“İyi,” dedi Halil, “almışsın uykunu.”

“Aldım ya” dedin.

“Akşamüzeri bahçeye ineceğiz” diye devam etti. “İçeriz, bırakmadın ya?”

“İçeriz,” dedin, “ama önce mezarlığa gideceğim ben.”

7

Bunu söylediğim zaman, insan, diye geçirdim içimden, oturup kendini seyredebilse. Geçmişin evlerinden birinde, bir buğulu pencerede. Kendi halini görse. Sonra çocuğu Aysun'a verdim; böyle daha iyi, dedim, ağlar şimdi. Sana benzeyecek. Güldü Aysun. Halil de güldü.

“Gördün mü,” dedi, “hiç değişmemiş, değil mi?”

“Evet,” dedim, “hepimizden iyi duruyor.”

“Ne iyisi” dedi annem. Gülümsedi mi, anlayamadım.

Böylece beni bir sıkıntı bastı. Kalkıp gitmek istedim, akşamı düşündüm. Odanın serinliğini, gözlerimde sıkışmış güvercini, duvarların içindeki uğultuyu sonra. Uykunun adımlarını. Her şey çok yavaş. Kendimi havada asılı kalmış bir toz... Işık azalıyor, karanlık bastırmadan, sıkıntı böyle zamanlarda başlıyor.

“Peki,” dedi annem, “Halil de gelsin.”

“Hayır,” dedim, “gerek yok.”

Çıkıp böylece babamın mezarına gittim.

Yolların eskimişliğini gördüm. Eski patikaların serinliği içinde, nasıl sığmışım buralara, dedim. Evler çoğalmamış. Aksine, terk edilmiş çoğu.

Arzu'dan bir daha haber alamamıştım. Unutmuştum da onu. Ne olacak; kızın aksi mi aksi bir babası vardı. Annesi de sessiz, zayıf bir kadındı. Evlendirmek isterdi kızını. Olmuştur bu, hemen. Belki

Arzu, liseyi bile bitirmemiştir. Rüzgâr vardı. Ne hoş rüzgâr, diye düşündüm, esmeye başlamadı da sanki, peyda oldu. Kokular geldi çam ağaçlarından. Servilerin ucu dalgalandı, yapraklar uçtu. Yaşlar belirdi gözlerimde.

Böylece çocuklar kendilerini ele vermişlerdi tabii. Kuşlar ansızın havalandı. Bunu biliyordun, kuş sürüsü havada bir zaman izlenecek, sonra bisikletlere dönecekti. Ama bu son sahneyi görmedin; otobüs tarlaların içinde. Serin, sararmış tarlaların. Pencereden, kendi tarlalarına baktın.

8

Yatağa uzandığımda vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Gözlerim seğiriyordu yine. Bir ara doğrulup duvara ellerimle dokundum. Sanki duvarı ellerimle duyacaktım. Burada çırpınan bir şey vardı, belki güçsüz bir kuş ya da vakitsiz bir sincap. Bunu bilemezdim. Belli belirsiz duyuyordum sesi. Sonra annem odaya ansızın girecek de beni öyle duvarı okşarken görece korkusuyla çektim parmaklarımı. Uzandım sağ yanıma, uykum gelsin istedim, ama olmadı bu. Hatırimdan gün geçtikçe silinen babamı düşünmeye başladım. Yinelenen uğultuyu. Çocukluğumun kırımı. Sessizlik ne iyi, dedim, dışarıda böceklerin ötüşü, neredeyse ayın sesi duyulacak. Böylece bir bıyık halesinin süzülüşü. Karanlıkta sisin tuhaf varlığı; bunu kim bilebilir? Akşam-üzerlerinin eşsiz kokusu, gölgelerin çözülmeye başlayışı. Zaman geçiyor, diye geçirdim içimden, annem nöbeti bıraktı çoktan, artık söyleyecek bir şeyi olanlara benzemiyor. Gece. Gözlerim seğirdi; uykunun bastıracağı saatlerde bu artık acı vermiyordu. Bunu biliyordum.

Uykuya dalmadan önce, yüzümde bir böceğin dolaşmaya başladığını anladım. Böcek alnımda ansızın belirdi ve gözkapaklarımın üstünde kaşdı bacaklarını.

9

Rüya gördüm yine. Yalnızdım. Kuyuya doğru yürüyordum, otların üzerinde. Rüzgâr vardı, kuyunun uğultusunu işitiyordum. Kuyu-

nun öğüdünü dinliyordum. Bununla birlikte, gözlerimin önünde kederli bir boynuz belirmişti. Bir salyangoz. Ne yana dönsem bu salyangozu taşıyordum. Bir şeyler değişiyordu, yenilenen bir şey vardı. Derken, gözle görünür rüzgâr, kuyunun başında burgaçlanmaya başladı. Bir ağıda benziyordu, dizlerini döven bir kadına. Kuyunun esintiyle sarmalanışı, uğultunun yükselişi, sıçrayan su. Böylece ben ayak seslerimi de işitiyordum elbette; otların hışırtısını, çıtırdayan karıncayı. Ama ilerleme, yürüyüşün harcadığı zaman, var mıydı, bilmiyordum bunu. Çünkü iki gözümle iki ayrı şey görüyordum. İkincisinde, kuyunun başına çoktan gelmiştim. Rüzgârın salyangozu tepemde dönüyordu, ben de kuyuya bakıyordum. Kaynayan su, kabarcıklar oluşturmuştu. Damlalardı, havada asılı kalmış. Hepsinde suretimi görüyordum. Ezilen, çürüyen suretimi.

10

Sonra gözlerimi usulca açtım; gözkapaklarımın kırmızı ışıltısını gördüm. Ardından Sibel'in gülümseyen yüzünü seçtim. Kapıyı sessizce açmış, bir süreden beri belli ki beni seyrediyordu. Yanakları al aldı. İri ağzı, ışıldayan dişleriyle bana bakıyor, öylece gülümsüyordu.

“Dayı,” dedi, “anneannem, kalksın artık, diyor, öğlen oldu, kalkacak mısın?”

“Geliyorum” dedim.

Kapıyı açık bırakarak annemin yanına koştu. Radyonun sesi geliyordu. Annem çok severdi radyoyu. Sabahları ilk iş radyonun başına geçer, “kafasına göre” bir istasyon buluncaya dek uğraşır. Yorganı çeneme çektim: iki dakika daha. Saat dokuz buçuğu bulunca, öğlen oldu, diyorlar, diye geçirdim içimden. Derken içerden Sibel'in sesi geldi:

“Kalkıyor, açayım mı biraz?”

“Aç” dedi annem.

Böylece yükseldi radyonun sesi.

Çok sürmedi, kalkıp yüzümü yıkadım. Salona geçince Aysun'u gördüm, elleri ıslaktı.

“Sen gitmedin mi?” diye sordum.
“İzin aldım” dedi Aysun. “Birkaç gün göreyim seni.”

Bir ara her şey karardı. Uykuluyordun. Işığın ansızın kesildiğini anlayınca doğrulup pencereden dışarıya baktın. Bir tünele girmiştiniz. Karanlıkta birbirlerine ürpertiyle yaslanmış taşlar vardı. İri, kapkara bir boşluktu, sanki başka bir dünyaya açılacaktı. Tünelden çıktığımızda çocukları büyümüş bulacaktın. Çocuklar, ellerinden kaçırdıkları güvercinlerin hayal kırıklığıyla büyüüp tarlaların içinde yapayalnız kalacaklardı. Bir an için bundan iyice emin oldun. Bu kadar. Sonra kamaşan gözlerini kıstın.

“Mehmet’in yanına gideceğim bugün” dedim. “Halil kaçta burada olur?”

“Altıda” dedi Aysun. “Sen de çok gecikme, oturalım biraz.”

“Ben belki biraz gecikirim” dedim. “Rakı içeceğiz Mehmet’le, sonra başkaları da olacak. Bir köy evine gideceğiz.” “Peki, yine de...” dedi Aysun.

“Çok içme” dedi annem.

11

Durgun yaz; akşamüzerleri daha bir sıcak oluyordu. Öğle saatlerini balkonda kitap okuyarak geçirdim. Kıpırtısız bahçe, gölgenin usul usul yer değiştirmesi. Böylece muzip yaprakların, harflerin üzerinde gezinişi. Kitabın seğirmesi.

Sonra seslerin yüzeye çıkışı. Kitabın balkon masasına bırakılması, kapıya yöneliş, mutfak penceresinden apartmanın önüne bakış: Mehmet gelmiş. Çıkıp arabaya bindim ama huzurum kaçtı; Mehmet’in yüzünde kendi kayıp ömrümü gördüm. Oysa zamanında *kendimi kurtardığımı* düşündüğüm olmuştu. Oraya, demiştim, gittiğinde gazeteler, kokularını yitirmiş oluyor. Kâğıtlar yumuşamış. Elbette, *kurtulmanın* başka kazançları da vardı; daha dinç bir görünüş, daha kıvrak bir zekâ, bilgi, ifade, olanaklar. Peki şimdi yaşadığım ne, dedim, bende olmayan ne var onda?

“Kimsenin bilmediği bir yol biliyorum” dedi Mehmet. “Oradan

gideriz, hem daha çabuk olur, hem de manzara görürsün; yol üzerinde bir de kavaklık var. Ama önce içkileri alalım.”

“Peki” dedim.

Durup birbirimize bakıyorduk. Saçları dökülmüştü. Yine de benimkinden iyiydi. Göbeği vardı, parmakları iri, yumuşak birer boru gibiydiler. Bıyıklarında aklar vardı. Mehmet'ten geriye hiçbir şey kalmamıştı. Belki gözleri vardı biraz, aynı ışıltıyla parıldaayan. Belki buydu. Gözlerin ışıltıyı kaybetmesi. Ben buna uğramıştım, oysa böyle bir şeyi hiç düşünmemişti.

“Keyfin yerinde mi?” diye sordu. “Haberlerini alıyorum gerçi, sahi kaç yıl oldu, zaman geçiyor abicim.”

“Evet,” dedim, “hem de nasıl.”

“Dur bakalım,” dedi, “senin paran geçmez burada.”

“Olur mu?” dedim.

“Olmazsa olmasın” dedi.

Çıkıp içkileri arabanın bagajına yerleştirdik. Şişeler birbirine çarptı.

“Çınlamayı duyuyor musun?” dedi. “Olay, bu!”

Hava kararmaya başlamıştı. Konuşmuyorduk. Bir ormanın içinden geçiyorduk. Burası, sözünü ettiği kavaklık olmalıydı. Buralarda böylesine büyük bir orman bilmiyordum.

“Çok güzelmiş” dedim. “İstersen biraz dur, birer sigara içelim.”

“Olur” dedi.

Sigaramı söndürürken farkına vardım: Yola kocaman bir sincap inmişti. Yolun tam ortasında durmuş, bacaklarını birleştirmiş bize bakıyordu. Her şeyi görüyordum; gerilmiş boynu inip inip kalkıyordu, bıyıkları titriyordu.

“Sincaba bak” dedim.

“Hadi gidelim” dedi. “Boş ver sincaba falan.” Arabaya bindik. Mehmet motoru çalıştırdı. Homurtunun yayılmasıyla birlikte sincap da önümüze düşmüş bir kılavuz gibi sırtını dönüp yürümeye başladı.

“Hayvan kafayı yemiş” dedi Mehmet.

Böylece yine derin bir uykuya dalmak istedim. Oysa otobüste uyuyamıyorsun. Olsun. Uyuyan biri gibi görünmek de dinlendirir insanı. Bunu uzun zaman önce anladın. Sevdin de. Biliyorsun; evde de işine yaradı

bu. Kimi geceleri, gözlerini yumarak geçirdin. Acıyla kıvrandığın gecelerdi bunlar. Acı, dışarıdaki bir şeydi, uyuduğunu anladığında, kapanıp üzerine, seni serin bir yorgan gibi sarıyordu. Sen de yatağına uzanıp gözlerini kapatıyor ve onunla yüzleşmeye çalışıyordun.

12

Buraya hiç gelmemeliydim, diye geçirdim içimden. Dinlenmemeliydim hiç ya da bunu evde yapmalıydım. Gözlerimde seğiren karanlığa baktım, yorganı çektim üzerime. Yorulmuştum. Mehmet'in sesi kulağımda çınliyordu; rakı, içimi yakmıştı. Yüzümü duvara dönüp uyumaya çalıştım, bu kez de duvarın içindeki uğultuyu duydum. Çırpınan bir şeyler vardı. Rahatsız bir şeyler. Belli ki apartman boşluğuna sıkışmıştı; kalbinin sesini duyuyordum. Böylece bunları düşünerek derin, kesintisiz, rüyasız bir uykuya daldım. Dalınca, kendimi bir tahterevallinin ucunda buldum. Sonra, gecenin bir yarısı, sıkıntıyla uyandım. Arzu'yu düşündüm yine. Görmek istedim onu. Bahçede Mehmet'e sormuştum; şimdi nerede, ne yapıyor, demiştin. Evlendi çoktan, derken yüzünü ekşitmişti; rakı, içini yakmıştı. Baş dönüyor, midesi bulanıyordu: Kilo aldı çok, iki oğlu, bir kızı var. Postanede çalışıyor. Dursun diye biriyle evlendi. İnana madım; hepsi iyiydi, tamamdı, ama Arzu'yu şişman düşünemedim. Nasıl olurdu? Bir şey olmuş olmalıydı, bir hastalık geçirmişti belki; postaneye gitmeye karar verdim.

Kasabanın girişinde, otobüsün artık yorulduğunu anladın. Tuhaf bir duyguya kapıldın sonra: Belki bir hülya yaşadın, terlemiş, diye geçirdin içinden, yordum onu çok: Otobüs, atındı senin, köpükler içinde. Yorgundun, kasabaya girdiğinde anlamıştın iyice, sonra atından inip derin bir nefes almıştın. Asan elindeydi, kasaba taş kokuyordu. Çocukluğunun evine vardın, çaldın kapıyı. Böylece anneni ilk kez böyle gördün: kır saçlı.